

Nr 602

Av herrar **Lindkvist** och **Kellgren**, *angående de s. k. hemmadöttrarnas problem.*

I takt med skapandet av ökad social trygghet för de stora befolkningsgrupperna har intresset för minoritetsgruppers problem accentuerats. Då vår socialpolitik självfallet måste utformas så att syftet med åtgärderna blir enhetligt uppstår alltid grupper vilka av olika skäl inte kan passas in i det allmänna mönstret. En sådan »udda» grupp är de s. k. hemmadöttrarna, vilkas problem under senare år varit föremål för ett stigande intresse. En del landsting och ett flertal kommuner har — i olika former — ägnat frågan uppmärksamhet. I Stockholms stad genomföres f. n. en uppmärksammas undersökning av de ensamstående kvinnornas levnadsförhållanden. Undersökningen avser kvinnor i åldern 50—66 år. Av en preliminär urvalsundersökning — som gjordes sommaren 1962 — framgick med all önskvärd tydlighet att av nämnda grupp ensamstående kvinnor en stor del lever under svåra ekonomiska och sociala förhållanden. Det beräknas att ca 1 000 ensamstående kvinnor i Stockholm vårdar sina föräldrar. En del av dessa kvinnor bor dock inte i föräldrahemmet. Arbetet är mestadels helt oavlönat. När vårdaruppgiften har upphört uppstår svårigheter med återinträde på arbetsmarknaden, varför de stödåtgärder samhället kan sätta in i allmänhet blir en kombination av socialvård, förtidspensionering eller liknande.

Riksdagen har vid ett flertal tillfällen diskuterat frågan om hemmadöttrarnas och ensamstående kvinnors speciella problem. I enlighet med riksdagens beslut uppdrog Kungl. Maj:t år 1960 åt socialpolitiska kommittén att utreda behovet av och föreslå eventuellt erforderliga åtgärder för att förbättra hemmadöttrarnas situation. Socialpolitiska kommittén har nu presenterat en undersökning i stencilerad sammanställning. Denna påvisar att åtskilliga kommuner har — i olika former — försökt vidtaga åtgärder i stödjande syfte åt hemmadöttrarna. Åtgärderna är dock oftast ej tillräckliga och saknas helt i ett stort antal kommuner. Problemet är därför fortfarande av en betydande storleksordning. Dess lösande förutsätter, med tanke på gruppens varierande hälsotillstånd och arbetsförmåga en kombination av olika samverkande åtgärder. Socialpolitiska kommitténs kartläggning och analysering etc. är av mycket stort värde. Kommittén anser att en systematisk prövning bör ske i vad mån socialförsäkringarna eller andra socialpolitiska anordningar kan kompletteras, så att de täcker behoven, eller i vad mån speciella anordningar erfordras för att tillgodose kvarstående hjälpbehov.

Med tanke på det befintliga hjälpbehovet kan inga erinringar resas mot kommitténs redovisade uppfattning i fråga om kombinerade hjälpåtgärder. Bedömt på längre sikt och sett ur ett vidare framtidsperspektiv torde det vara mera rättvist mot berörda grupper, att deras vårdinsatser erkännes av samhället och att de får ersättning härför exempelvis genom en regelrätt anställning eller arvodering, som möjliggör naturlig anknytning till förmånerna i socialförsäkringen och ATP. Detta är en angelägenhet av betydelsefull omfattning för de nu aktiva hemmadöttrarna — trygghet i välfärdsutvecklingen.

Förutom den mångfald synpunkter och förslag som tidigare har framkommit i denna diskussion tillkommer ytterligare tre — samtliga till sin grundläggande konstruktion avvikande från tidigare premisser. Det gäller dels frågan om för vilka personer, förutom hemmadöttrar, som ett hjälpbehov av ifrågasatt art kan anses föreligga, dels ersättningen för den vårduppgift som dessa utför samt dels frågan om en förebyggande omskolnings- och utbildningsverksamhet.

Vi anser att alla personer som vårdar stadigvarande sjuka eller orkeslösa personer bör, om vården sker i hemmet, likställas med gruppen hemmadöttrar. Ersättningsberättigad skall således inte enbart vara dottern, som vårdar sina föräldrar, eller modern, som i hemmet vårdar handikappade barn, utan samtliga personer som handhar vården av långtidssjuka i hemmen. Släktförhållande skall således ej påverka rätten till ersättning. Bristen på sjukvårdsplatser för långtidssjuka, handikappade och vårdbehövande personer är väl känd, och även om åtgärder vidtogs för att häva bristen tar det lång tid att eliminera denna. Därtill kommer att åtskilliga av dessa sjuka vårdbehövande människor av andra skäl föredrar att vistas i hemmiljö. Om dessa människor ställde berättigade anspråk på vårdplatser i samhällets regi skulle det inte i dagens läge vara möjligt att tillgodose deras önskemål — platserna räcker inte till. Samhället har dock skyldighet att ta vård om sina hjälpbehövande medlemmar och svara för sjuka människors sociala välfärd. Samhället fräntages inte sitt ansvar för att enskilda personer träder in i dess ställe och, oftast rent frivilligt och uppoffrande, vårdar svårt sjuka människor. I åtskilliga fall kan man tala om en individuell subvention till samhället från den enskildes sida. Under månader och år sköter modern sitt svårt sjuka barn utan ersättning, utan möjlighet att tillgodogöra sig förmånerna i socialförsäkringarna eller att göra en insats på arbetsmarknaden. Samma betydande och för samhället värdefulla insats utföres av tusentals andra människor, varav en del själva är märkta av fysiska och psykiska besvär. För många kommer måhända kombinationerna av olika stödjande åtgärder att vara nödvändiga både under och även sedan vårdaruppgiften upphört. Samhället bör emellertid först visa sin naturliga och självklara uppskattning för deras arbetsprestationer genom en lön för arbetet, som står i någorlunda rimlig proportion till exempelvis de kostnader som sjukhem och konvalescenthem har för likande patienter.

Parallellt med denna utveckling bör möjligheter till omskolning och utbildning för denna grupp hemmavårdare utvecklas på ett mera förebyggande sätt. Att sätta in dessa resurser först när vederbörandes vårdaruppgift upphört är inte särskilt planmässigt. Här ligger ett öppet fält för experimentverksamhet med kontaktkurser, korrespondenskurser och de lokala utbildningsmöjligheterna. Ett samspel mellan staten, landstingen och kommunerna kan underlätta denna utbildningsverksamhet som berör tusentals människor, av vilka en stor del så småningom kommer att uppsöka arbetsmarknaden. De resurser som behövs för att påverka och utveckla denna verksamhet bör vara möjliga att ordna inom ramen för arbetsmarknadsstyrelsens ansvarsområde.

Hänvisande till innehållet i ovanstående vill vi föreslå,

att riksdagen måtte

besluta hemställa till Kungl. Maj:t att uppdraga åt socialpolitiska kommittén att föreslå ekonomiska stödåtgärder i form av ersättning till den, som i hemmet vårdar annan person, samt

bemyndiga samma kommitté att föreslå en sådan utformning av utbildningsverksamheten att denna får en mera förebyggande karaktär för nämnda grupper.

Stockholm den 26 januari 1963

Oskar Lindkvist

Nils Kellgren
